

УДК 378.4(71)+327

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ

Муқан Н.В., Істоміна К.Ю.

Національний університет «Львівська політехніка»

Стаття присвячена висвітленню методології дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури, в якій відображено специфіку підготовки фахівців з міжнародних відносин в університетах Канади; а також акцентується увага на теоріях, підходах, покладених в основу проведення дослідження.

Ключові слова: Канада, університет, професійна підготовка фахівців, фахівець-міжнародник, бакалавр гуманітарних наук, компоненти моделі дослідження.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток глобалізаційних процесів безпосередньо впливає на усі сфери функціонування суспільства, включаючи систему вищої освіти і професійної підготовки фахівців. У цьому контексті вища освіта України потребує постійного вдосконалення для того, щоб відповідати сучасним потребам і вимогам міжнародного ринку праці. Незважаючи на численні позитивні трансформації, ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців залежить від постійного оновлення теоретико-методологічних, структурно-організаційних компонентів навчальної програми, пошуку позитивних моделей

для наслідування та їх екстраполяції в систему вищої освіти України.

Сучасні глобалізаційні тенденції здійснюють вплив на усі сфери життєдіяльності суспільства, актуалізуючи потребу у формуванні сприятливих умов для особистісного розвитку людини, її соціалізації у середовищі, для якого характерна наявність представників різних націй та культур. Для гармонійного розвитку держави і суспільства на початку XXI століття потрібні компетентні фахівці, готові до професійної діяльності в економічному просторі, основаному на знаннях. Роль фахівця-міжнародника розширюється і набуває нового суспільного значення [5].

Професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій в Україні користується популярністю серед абітурієнтів, оскільки ця сфера професійної діяльності характеризується універсальністю і міждисциплінарністю, що формує основи для особистісного розвитку і широких можливостей професійної реалізації. Недостатня кількість системних досліджень процесу професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення зарубіжного досвіду у цій галузі. Успішний досвід канадських університетів щодо розвитку системи професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин зумовлює вибір системи вищої освіти цієї країни як об'єкта нашого педагогічного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку освіти у високорозвинених країнах світу завжди була предметом наукового і практичного інтересу педагогів: теоретико-методологічні засади професійної педагогіки, концепції функціонування і розвитку систем освіти та їх прогностичне моделювання (Н. Алексеев, І. Блауберг, Л. Бергаланфі, В. Кремень, В. Слассьонін); специфіка функціонування сучасної вищої і професійної освіти у Канаді (Р. Гуревич, Л. Карпінська, Н. Муқан, Б. Шуневич), напрями розвитку та модернізації вищої і професійної освіти Канади (А. Борисенко, Н. Микитенко), формування змісту професійної освіти (Н. Брюханова, Н. Журавська, О. Коваленко); проблема професійної підготовки фахівців у системі університетської освіти (М. Нойфельд, Т. Хейлі, С. Гоффманн, Т. Портер); операційний компонент професійної підготовки фахівців-міжнародників (І. Лернер, Л. Товажнянський, К. Кнаппер, Г. Джоунс, Е. Саймон); ефективні навчальні стратегії, функції, роль і проблеми застосування оцінювання (Н. Наумов, В. Онищук, І. Огородников, Д. Лупарт; проблеми визначення і досягнення результатів навчання в умовах університетської освіти (Р. Кіллен, Д. Кеннеді, Р. Крокер, О. Орлов, І. Підласний) тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак висвітлення методології проведення порівняльних педагогічних досліджень, зокрема й професійної підготовки майбутніх фахівців-міжнародників ще не здійснювалося.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки проведення дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців-міжнародників в університетах Канади.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні у міжнародному освітньому просторі функціонує низка міжнародних організацій, інституцій, спілок і товариств, які вивчають питання освіти в світовому вимірі, виконують порівняльно-педагогічні дослідження, організовують співпрацю педагогічно-компаративістів з різних країн тощо.

Предметом порівняльно-педагогічних досліджень є освітні явища, які розглядаються з різних перспектив. Завданням нашого дослідження полягає у здійсненні комплексного компаративного аналізу професійної підготовки фахівців-міжнародників у системах вищої освіти провінцій Канади та у розробленні рекомендацій щодо

практичного використання продуктивних ідей і досвіду в системі вищої освіти України.

Свідченням уваги, яка приділяється проблемі професійної підготовки фахівців-міжнародників у канадському освітньому просторі, є вагомий обсяг документації та науково-педагогічної літератури, що висвітлює різноманітні його аспекти, проблеми, результати досліджень та їх практичне впровадження: результати досліджень моделей і практики організації професійного розвитку фахівців: звіти про діяльність міжнародних та національних агенцій, які визнали важливість професійного розвитку фахівців, та розпочали різноманітні дослідження у цій галузі: документація, яка засвідчує широку підтримку ініціатив щодо поглиблення професійних знань, удосконалення навичок і вмінь фахівців міжнародними й національними організаціями; нормативно-правова документація, що свідчить про внесення компоненту професійного розвитку фахівців у галузі міжнародних відносин.

Канада є активним учасником різноманітних міжнародних програм і проектів, спрямованих на професійний розвиток фахівців у галузі міжнародних відносин.

Інституції, що реалізують професійну підготовку фахівців у галузі міжнародних відносин, відіграють важливу роль у міжнародному освітньому просторі. Вони володіють потенціалом запровадження змін до освітніх систем, які формують знання, навички та вміння майбутніх поколінь. Вони не тільки готують майбутніх міжнародників, але й оновлюють знання, навички та вміння практикуючих спеціалістів, розробляють навчальні програми, забезпечують професійний розвиток фахівців, створюють посібники та підручники, надають консультативні професійні колективам, забезпечують експертизу регіональним та національним департаментам і міністерствам освіти.

Під час проведення дослідження ми концентрували увагу на структурно-функціональній організації системи вищої та професійної освіти Канади; навчальних планах підготовки фахівців-міжнародників, а також студенті – активному учаснику академічної спільноти, у навчальному процесі якого формуються його особистісні якості та професійні компетентності фахівця у галузі міжнародних відносин.

Всебічний аналіз професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади вимагав опрацювання джерельної бази дослідження, що охоплює нормативно-правову документацію, яка визначає засади професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин. Це, наприклад, бакалаврська освіта у документах міжнародних, канадських професійних організацій та асоціацій, органів державної влади: Організації об'єднаних націй (англ. – United Nations Organization) і її комітетів, Ради міністрів освіти Канади (англ. – Council of Ministers of Education, Canada), Асоціації університетів і коледжів Канади (англ. – Association of Universities and Colleges of Canada), департаментів і міністерств освіти провінцій і територій Канади, Статистичної служби Канади (англ. – Statistics Canada), Канадського інформаційного центру з питань міжнародних квалі-

фікацій (англ. – Canadian Information Centre for International Credentials), Канадська освітня кваліфікація (англ. – Canadian Education Association), Канадських прем'єр-міністрів (англ. – Canada's Premiers) тощо.

Цінним джерелом для нашого дослідження стала канадська суспільно-політична та педагогічна періодика, документи канадських і міжнародних асоціацій і організацій у сфері міжнародних відносин, а також ресурси Internet. За допомогою мережі Internet стало можливим безпосереднє використання інформаційних, технологічних, навчальних та інших баз даних провідних канадських університетів та шкіл міжнародних відносин, а також спілкування з професорсько-викладацьким складом щодо навчальних програм, методів та форм навчання, ставлення студентів до процесу навчання.

Як свідчать результати опрацювання джерельної бази, оптимізація процесу професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин є актуальним завданням сучасної вищої освіти. Це підтверджують офіційні документи міжнародних, канадських і українських організацій. Вищі навчальні заклади, громадські й урядові організації, профільні асоціації й численні ініціативні групи об'єднують зусилля для формування підґрунтя, на якому видається можливим вдосконалення змісту освітньо-професійних програм, впровадження і використання інноваційних методик викладання дисциплін, організації практичної підготовки і міжнародного стажування студентів, визначення чітких професійних стандартів, взаємне визнання кваліфікацій на міжнародному рівні, моніторингу та контролю якості освітніх послуг, акредитації університетів та програм, сертифікації, захисту прав та інтересів міжнародників.

Дослідження питання професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин вимагає детального вивчення сучасних концепцій, теорій та тенденцій розвитку міжнародних відносин як навчальної дисципліни. Згідно з результатами наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері педагогіки, міжнародних відносин, політології, культурології, соціології основою сучасної системи міжнародних відносин є своєрідна амальгама теорій реалізму і неореалізму, лібералізму і неолібералізму, марксизму і неомарксизму, постмодернізму.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. вагомий вплив здійснюють концепції загальної безпеки і сталого розвитку суспільства, а також тенденції розвитку системи міжнародних відносин, а саме: глобалізація, інтернаціоналізація, демократизація, трансформація, диверсифікація, транснаціоналізація та інституціоналізація міжнародних відносин. Одноставною є думка, що професійна компетентність фахівців-міжнародників безпосередньо впливає на динаміку функціонування сфери зовнішньої політики держави, яку вони представляють на міжнародній арені. Окреслені тенденції посилили необхідність реформування системи вищої освіти, пошуку і розроблення якісно нових підходів до професійної підготовки таких фахівців відповідно до світових стандартів.

Під час дослідження з'ясовано, що на початку ХХІ століття функціонуванню професійної

підготовки фахівців-міжнародників у Канаді характерні такі міжнародні тенденції як: спрямованість програм підготовки фахівців на досягнення академічних результатів та забезпечення їх ефективності [2]; інтеграція теоретичного та практичного блоків навчальної програми; розвиток співпраці між навчальними закладами, громадськими та урядовими організаціями, а також діловим сектором.

Як ми зазначали, компаративно-педагогічні дослідження є одним із важливих ресурсів, які забезпечують можливість для аналізу зарубіжного досвіду, порівняння його із досягненнями вітчизняної системи освіти, виявлення її переваг та недоліків, а відтак для її подальшого удосконалення.

Отож напрацюваннями педагогів-компаративістів можуть скористатися законодавці, які беруть безпосередню участь у законотворчій діяльності у галузі освіти, представники виконавчої влади, що безпосередньо відповідають за втілення державної освітньої політики як на національному, так і на регіональному рівнях, а також управлінці, що реалізують державну політику на місцях та у кожному навчальному закладі.

Результати компаративних досліджень є корисними для проведення подальших наукових розвідок, а також для педагогів, безпосередньо задіяних в академічному процесі.

З метою виконання комплексного аналізу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади нами використано науково-пошукову модель компаративно-педагогічного дослідження, запропоновану Н. Муқан [4]. Ця модель охоплює такі компоненти як параметрично-детермінуючий, концептуально-аналітичний, інтеграційно-аналітичний, диференційно-аналітичний та прогностичний [3].

Відповідно до параметрично-детермінуючого компоненту у нашому дисертаційному дослідженні висвітлено специфіку поняттєво-категорійного апарату, нормативна документація та результати досліджень сучасних науковців.

Відповідно до концептуально-аналітичного компоненту науково-пошукової моделі, запропонованої Н. Муқан [3], нами виконано аналіз теорій, концепцій, підходів (теорії системи, концепції акмеології, конструктивізму, педагогічної компетентності, андрагогічного, антропологічного, аксіологічного, інтеркультурного, структурно-функціонального підходів), покладених в основу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади: концептуальні положення порівняльної професійної педагогіки; сучасні філософські, соціологічні, педагогічні та психологічні економічні теорії, покладені в основу професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин, а саме: теорії міжнародних відносин; теорії людського, соціального і культурного капіталу; теорії раціонального вибору поведінки; теорії зовнішньоекономічної діяльності; теорії професійної діяльності; теорії кар'єрних орієнтацій; теорії конструктивізму і когнітивізму; теорії міжкультурної та соціальної комунікації; теорії особистості, психології професійної освіти на засадах особистісно орієнтованого навчання; теорії конвергенції; концепції формування змісту навчання

та використання інноваційних технологій професійної підготовки фахівців, вплив форм і методів навчально-виховного процесу на формування особистості фахівця; теоретико-методологічні та дидактичні засади професійної підготовки фахівців в українському та зарубіжному досвіді.

Відповідно до теорії системи та в контексті структурно-функціонального підходу професійну підготовку бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин проаналізовано як систему, що охоплює взаємопов'язані структурно-функціональні компоненти: структуру та підсистеми, мету й основні завдання, функції, суб'єкти, зміст і способи діяльності, цілісність розвитку, динаміку системи, сутність та особливості, умови й фактори тощо.

Досліджено суб'єкти діяльності у системі вищої і професійної освіти Канади, якими є майбутні фахівці з міжнародних відносин. Особлива увага зосереджена на аналізі змісту навчальної діяльності, яка ґрунтується на потребах професійної практики та інтересах майбутніх спеціалістів, а також визначає способи діяльності – операційний компонент професійної підготовки фахівців-міжнародників у Канаді.

За допомогою аксіологічного підходу до аналізу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин у Канаді вивчено особливості змістового наповнення навчальних програм, яке охоплює не тільки знання, навички і вміння, але й основні цінності цивілізації загалом та професії зокрема, формування відповідального ставлення та відданості професійній діяльності.

Використання андрагогічного, антропологічного підходів та концепції акмеології для вивчення професійної підготовки міжнародників у досліджуваній країні дає можливість розглядати останніх як індивідів та фахівців, що навчаються упродовж усього життя, а відтак проходять певні етапи професійного становлення й розвитку, спрямованого на неперервне вдосконалення.

Інтеркультурний підхід, покладений в основу нашого дослідження, передбачає реалізацію ідеї інтерактивного функціонування різноманітних культур [1]. Канада є полікультурною країною, в якій живуть представники різних культур та націй, громадяни з різними філософсько-релігійними поглядами, етнічного, культурного, соціального та економічного походження [4]. Глобалізаційні тенденції сучасного світу зумовлюють потребу в оволодінні певним об'ємом знань, формуванні і розвитку вмінь і навичок, необхідних для роботи у полікультурному суспільстві та спільноті.

Відповідно до концепції конструктивізму професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин є активним процесом кон-

струювання знань з урахуванням попереднього досвіду студентів.

Використавши функціональний та методологічний підходи, ми зробили висновки, що система вищої і професійної освіти Канади спрямована на підготовку висококваліфікованих, конкурентоздатних спеціалістів, готових працювати у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Відповідно, в основу підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади покладено інтеграцію освітніх традицій та новітніх технологій професійного навчання, максимально наближених до сучасних реалій, які динамічно оновлюються. Поряд з цим, звертається особлива увага не лише на розвиток компетентності спеціаліста, але й на розвиток його особистісних якостей, які дадуть їм змогу упродовж професійної діяльності інтенсивно освоювати новітню техніку, інформаційно-комунікаційні технології, а в разі необхідності – оволодівати новою професією.

Відповідно до інтеграційно-аналітичного та диференційно-аналітичного компонентів у дисертації охарактеризовано систему канадської вищої освіти, що інкорпорує підсистеми провінцій і територій. Виконано аналіз структури професійної підготовки фахівців-міжнародників, до якої належать освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, магістра та науковий ступінь доктора. Визначено мету, основні завдання та функції професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в умовах університетської освіти досліджуваної країни. Відображено специфіку її педагогічної системи, зокрема таких компонентів як цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовий, операційний, контрольно-регулюючий і оцінно-результативний компоненти.

Прогностичний компонент компаративно-педагогічного дослідження професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади охоплює розробку рекомендацій щодо використання дослідженого канадського досвіду в умовах університетської освіти України.

Висновки і пропозиції. Висвітлено методологію проведення дослідження професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин в університетах Канади. Виконано аналіз теорій, концепцій, підходів, закладених в основу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах досліджуваної країни. Відображено теорії та підходи, відповідно до яких виконувалося дослідження професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин в університетах Канади.

До перспектив подальших наукових розвідок належить вивчення підготовки фахівців-міжнародників освітньо-кваліфікаційного рівня магістра та наукового ступеня доктор філософії.

Список літератури:

1. Істоміна К. Формування соціокультурної компетентності фахівців-міжнародників у Канаді / Катерина Істоміна // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті: здобутки, проблеми, перспективи» (13-14 жовтня 2016 р., м. Умань). – Folia Comenia: вісник польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я.А. Коменського, 2016. – С. 60-64.
2. Істоміна К.Ю. Оцінювання і нарахування кредитів у процесі навчання бакалаврів у галузі міжнародних відносин в університетах Канади / К.Ю. Істоміна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 8 (52). – С. 210-218.

3. Мукан Н.В. Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл у системах неперервної педагогічної освіти Великої Британії, Канади, США: автореферат дис... д-ре пед. наук: 13.00.04. – К., 2011. – 40 с.
4. Мукан Н.В. Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл у системах неперервної педагогічної освіти Великої Британії, Канади, США: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Мукан Наталя Василівна; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 488 с.
5. Istomina K. International relations as a field of study in the Canadian system of higher education / Kateryna Istomina // Comparative Professional Pedagogy. – 2015. – Vol. 6, Issue 1. – P. 83-87.

Мукан Н.В., Истомина Е.Ю.

Национальный университет «Львовская политехника»

МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В СФЕРЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УНИВЕРСИТЕТАХ КАНАДЫ

Аннотация

Статья посвящена изучению методологии исследования профессиональной подготовки специалистов в области международных отношений в университетах Канады. Выполнен анализ научно-педагогической литературы, в которой отражена специфика подготовки специалистов по международным отношениям в университетах Канады, а также акцентируется внимание на теориях, подходах, положенных в основу проведения исследования.

Ключевые слова: Канада, университет, профессиональная подготовка специалистов, специалист-международник, бакалавр гуманитарных наук, компоненты модели исследования.

Mukan N.V., Istomina K.Yu.

Lviv Polytechnic National University

THE RESEARCH METHODOLOGY OF SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE SPHERE OF INTERNATIONAL RELATIONS IN THE UNIVERSITIES OF CANADA

Summary

The article is dedicated to the problem of research methodology of professional training of specialists in the sphere of international relations. The analysis of scientific and pedagogical literature, which highlights the specificity of professional training in international relations at universities of Canada has been conducted. The investigation also focuses on the theories and approaches underlying the study.

Keywords: Canada, university, professional training, specialist in international relations, Bachelor of Arts, components of research model.